

Zbiór Orzeczeń

Sprawa C-646/20

**Senatsverwaltung für Inneres und Sport, Landesamtsaufsicht
przeciwko
TB**

(wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Bundesgerichtshof)

Wyrok Trybunału (wielka izba) z dnia 15 listopada 2022 r.

Odesłanie prejudycjalne – Współpraca sądowa w sprawach cywilnych – Jurysdykcja oraz uznawanie i wykonywanie orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej – Rozwód – Rozporządzenie (WE) nr 2201/2003 – Artykuł 2 pkt 4 i art. 21 – Pojęcie „orzeczenia” – Uznanie w państwie członkowskim rozwiązania małżeństwa uzgodnionego między małżonkami i ogłoszonego przez urzędnika stanu cywilnego w innym państwie członkowskim – Kryterium pozwalające ustalić istnienie „orzeczenia”

Współpraca sądowa w sprawach cywilnych – Jurysdykcja oraz uznawanie i wykonywanie orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej – Rozporządzenie nr 2201/2003 – Uznawanie i wykonywanie – Pojęcie „orzeczenia” – Zakres – Dokument rozwodowy sporządzony przez urzędnika stanu cywilnego państwa członkowskiego zgodnie z wymogami przewidzianymi w uregulowaniu tego państwa – Włączenie

(konwencja z dnia 27 września 1968 r., art. 25; rozporządzenia Rady: nr 2201/2003, art. 2 pkt 4, art. 21, 22, 46; 2019/1111, motyw 14, art. 30, 65)

(zob. pkt 48, 49, 53–55, 59–61, 67; sentencja)

Streszczenie

TB, mająca podwójne obywatelstwo niemieckie i włoskie, zawarła związek małżeński z RD, obywatelem włoskim, w 2013 r. w Berlinie, gdzie ich małżeństwo zostało wpisane do rejestru małżeństw. W 2017 r. wszczęli oni pozasądowe postępowanie rozwodowe przed urzędnikiem stanu cywilnego w Parmie (Włochy). Zgodnie z prawem włoskim¹ stawili się kilkakrotnie przed

¹ Artykuł 12 Decreto-legge no 132 – Misure urgenti di degiurisdizionalizzazione ed altri interventi per la definizione dell'arretrato in materia di processo civile (dekretu z mocą ustawy nr 132 o pilnych środkach pozasądowego rozstrzygnięcia sporów i innych środkach mających na celu zmniejszenie zaległości w rozpatrywaniu sporów w postępowaniu cywilnym) z dnia 12 września 2014 r. (GURI nr 212 z dnia 12 września 2014 r.), przekształcony w ustawę, ze zmianami, ustawą nr 162 z dnia 10 listopada 2014 r. (GURI nr 261 z dnia 10 listopada 2014 r.) (zwany dalej „dekretem z mocą ustawy nr 132/2014”)

tym urzędnikiem w celu wyrażenia i potwierdzenia woli rozwiązania ich małżeństwa. Po zakończeniu tego postępowania wspomniany urzędnik wydał na rzecz TB zaświadczenie, o którym mowa w art. 39 rozporządzenia Bruksela II bis², potwierdzające jej rozwód z RD.

TB wniosła następnie o wpisanie rozwodu do rejestru małżeństw w Berlinie. Wniosek ten stał się przedmiotem sporu dotyczącego kwestii, czy wpisanie rozwodu wymaga uprzedniego uznania przez właściwy organ sądowy kraju związkowego, przewidzianego w prawie niemieckim dla orzeczeń zagranicznych w sprawach małżeńskich. Rozpatrujący skargę kasacyjną Bundesgerichtshof (federalny trybunał sprawiedliwości, Niemcy) postanowił zwrócić się do Trybunału z pytaniem o pojęcie „orzeczenia” rozwodowego w rozumieniu rozporządzenia Bruksela II bis. Sąd odsyłający zastanawiał się w szczególności, czy zasady uznawania przewidziane w tym rozporządzeniu w odniesieniu do orzeczeń rozwodowych mają zastosowanie w przypadku rozwodu pozasądowego, takiego jak przewidziany w prawie włoskim, jako że w takim przypadku nie byłoby konieczne przeprowadzanie w Niemczech uprzedniego postępowania w sprawie uznania.

Trybunał w składzie wielkiej izby orzekł, że dokument rozwodowy sporządzony przez urzędnika stanu cywilnego państwa członkowskiego, zawierający porozumienie w sprawie rozwodu zawarte przez małżonków i potwierdzone przez nich przed tym urzędnikiem zgodnie z wymogami przewidzianymi w uregulowaniu tego państwa członkowskiego, stanowi – zwłaszcza do celów stosowania zasady uznawania przewidzianej w art. 21 ust. 1 rozporządzenia Bruksela II bis – „orzeczenie” w rozumieniu art. 2 pkt 4 tego rozporządzenia.

Ocena Trybunału

W pierwszej kolejności, opierając się w szczególności na definicji pojęć „orzeczenie” i „sąd”, o których mowa w art. 2 pkt 1 i 4 rozporządzenia Bruksela II bis, Trybunał zauważył, że rozporządzenie to obejmuje orzeczenia rozwodowe wydane w państwie członkowskim³ w ramach postępowania tak sądowego, jak i pozasądowego, o ile prawo państw członkowskich przyznaje również organom pozasądowym kompetencje w sprawach rozwodowych. W związku z tym każde orzeczenie wydane przez takie właściwe organy pozasądowe powinno co do zasady być uznawane automatycznie w innych państwach członkowskich, zgodnie z art. 21 rozporządzenia Bruksela II bis.

W drugiej kolejności, co się tyczy stopnia kontroli, jaką powinien przeprowadzać organ właściwy w sprawach rozwodowych, aby sporządzony przez niego dokument rozwodowy, w szczególności w ramach rozwodu za porozumieniem stron, mógł zostać uznany za „orzeczenie”, Trybunał uściślił, opierając się na swoim orzecznictwie⁴ dotyczącym uznawania orzeczeń, że każdy organ publiczny, który ma wydać „orzeczenie” w rozumieniu art. 2 pkt 4 rozporządzenia Bruksela II bis, powinien zachować kontrolę nad orzeczeniem rozwodu. Warunek ten oznacza, że w ramach rozwodów za porozumieniem stron przeprowadza on badanie przesłanek rozwodu w świetle prawa krajowego oraz prawdziwości i ważności zgody małżonków na rozwód.

² Rozporządzenie Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczące jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylające rozporządzenie (WE) nr 1347/2000 (Dz.U. 2003, L 338, s. 1 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 19, t. 6, s. 243; sprostowania: Dz.U. 2007, L 179, s. 56; Dz.U. 2009, L 70, s. 19; Dz.U. 2009, L 347, s. 32, Dz.U. 2016, L 99, s. 34; zwane dalej „rozporządzeniem Bruksela II bis”).

³ Zgodnie z art. 2 pkt 3 rozporządzenia Bruksela II bis wyrażenie „państwo członkowskie” obejmuje wszystkie państwa członkowskie Unii, z wyjątkiem Królestwa Danii.

⁴ Wyroki: z dnia 2 czerwca 1994 r., Solo Kleinmotoren (C 414/92, EU:C:1994:221); z dnia 20 grudnia 2017 r., Sahyouni (C 372/16, EU:C:2017:988).

Trybunał zwrócił ponadto uwagę, że warunek ten został również utrzymany, celem zachowania ciągłości, w rozporządzeniu Bruksela II ter⁵, które, jako akt dokonujący przekształcenia rozporządzenia Bruksela II bis, uchyliło je z dniem 1 sierpnia 2022 r. Z genezy rozporządzenia Bruksela II ter wynika bowiem, że prawodawca Unii nie zamierzał wprowadzać nowych zasad, lecz jedynie „wyjaśnić” z jednej strony zakres przepisu zawartego już w art. 46 rozporządzenia Bruksela II bis i dotyczącego dokumentów urzędowych i porozumień między stronami, a z drugiej strony – kryterium pozwalające na odróżnienie pojęcia „orzeczenia” od pojęć „dokumentu urzędowego” i „porozumienia między stronami”, czyli kryterium dotyczące badania co do istoty.

W związku z tym, jeżeli właściwy organ pozasądowy zatwierdza porozumienie w sprawie rozwodu po zbadaniu go co do istoty, jest ono uznawane za „orzeczenie” zgodnie z art. 21 rozporządzenia Bruksela II bis i art. 30 rozporządzenia Bruksela II ter. Natomiast inne porozumienia w sprawie rozwodu, które mają wiążące skutki prawne w państwie członkowskim pochodzenia, są uznawane, w zależności od przypadku, za dokumenty urzędowe lub porozumienia, zgodnie z art. 46 rozporządzenia Bruksela II bis i art. 65 rozporządzenia Bruksela II ter.

W świetle tych rozważań Trybunał stwierdził w niniejszej sprawie istnienie „orzeczenia” w rozumieniu art. 2 pkt 4 rozporządzenia Bruksela II bis.

Zgodnie bowiem z prawem włoskim⁶ urzędnik stanu cywilnego musi odebrać – osobiście i dwukrotnie – w odstępie co najmniej 30 dni, oświadczenia każdego z małżonków, co oznacza, że upewnia się on co do tego, że ich zgoda na rozwód została wyrażona w sposób ważny, swobodny i świadomy. Ponadto ów urzędnik przeprowadza badanie treści porozumienia w sprawie rozwodu upewniając się w szczególności, że porozumienie dotyczy wyłącznie rozwiązania lub ustania skutków cywilnych małżeństwa, z wyłączeniem jakiegokolwiek przeniesienia majątku, oraz że małżonkowie nie mają małoletnich dzieci ani dzieci pełnoletnich, które nie mają zdolności do czynności prawnych, są dotknięte ciężką niepełnosprawnością lub są niesamodzielne pod względem ekonomicznym. Jeżeli nie są spełnione jedna lub większa liczba przesłanek przewidzianych w prawie włoskim, urzędnik stanu cywilnego nie jest uprawniony do orzeczenia rozwodu zgodnie z tym prawem.

⁵ Rozporządzenie Rady (UE) 2019/1111 z dnia 25 czerwca 2019 r. w sprawie jurysdykcji, uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich i w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej oraz w sprawie uprowadzenia dziecka za granicę (Dz.U. L 2019, L 178, s. 1, zwane dalej „rozporządzeniem Bruksela ter”).

⁶ Artykuł 12 dekretu z mocą ustawy nr 132/2014.